

การทำความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีในประเทศไทย

AGREEMENT ON CRIMINAL CASES IN THAILAND

กนกศักดิ์ พ่วงลาภ*
Kanoksak Puanglarp

บทคัดย่อ

ความตกลงในคดีอาญาเกี่ยวกับรูปคดี หมายถึง ความตกลงระหว่างพนักงานอัยการ จำเลย และ/หรือผู้เสียหาย ในคดีอาญาเพื่อให้ได้มาซึ่งการกันผู้ต้องหาเป็นพยาน การต่อรองคำรับสารภาพ การลดข้อหาเพื่อแลกกับคำรับสารภาพ หรือ การกระทำอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐ ซึ่งในประเทศไทยมีการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่มีได้ แพร่หลาย เนื่องจากไม่มีกฎหมายโดยตรงรองรับ ความตกลงในคดีอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนั้นส่วนใหญ่อาจจะกระทำ ในชั้นสอบสวนโดยที่พนักงานอัยการไม่ทราบและไม่ได้รับการรายงานหรือทราบแต่ไม่อยู่ในฐานะที่จะคัดค้านได้เพราะข้อจำกัด หลายประการ การที่ยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนรองรับทำให้ผลที่ได้จากการทำความตกลงในคดีอาญาไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรมีกฎหมายรองรับกระบวนการทำความตกลงในคดีอาญาเกี่ยวกับรูปคดีให้มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อ ที่จะตรวจสอบความถูกต้องได้และเป็นการคุ้มครองทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จากความรับผิดชอบทางกฎหมาย เกิดความแน่นอน ในผลของคดี และเพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลที่การดำเนินคดีอาญานั้นต้องมีความยืดหยุ่น คือ มีทั้งกระบวนการยุติธรรม กระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

คำสำคัญ : ความตกลงทางอาญา , รูปคดี

* อัยการผู้เชี่ยวชาญ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการสอบสวนและการดำเนินคดี สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด, น.บ. เกียรตินิยม
อันดับ 2 (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) , น.ม.(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น.บ.ท. .

AGREEMENT ON CRIMINAL CASES IN THAILAND

Kanoksak Puanglarp

abstract

Agreement on criminal cases means an agreement between public prosecutor , defendant and/or a victim in criminal case. In Thailand, that has been practiced continuously from the past to the present. But it is not widespread because there is no direct law to support it. Agreement is operated in the investigation stage without reported or reported it but the public prosecutor have not an occasion to be rejected it because of many obstacles. In situation that do not have a suitable law to support the results of the agreement In criminal cases, the results are not as good as they should be, so there should be a law to support the criminal agreement process to be made in writing in order to verify the accuracy and to protect all parties involved from Legally responsible for the certainty of the outcome of the case and to comply with international principles that criminal proceedings must It is flexible, there is both a mainstream justice system and an alternative justice system.

Keyword: agreement , criminal cases

บทนำ

การทำความเข้าใจความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนั้น หมายถึง การทำความเข้าใจ ความตกลง ระหว่างเจ้าพนักงานของ รัฐกับผู้ต้องหาและ/หรือจะมีผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย ให้ได้มาซึ่ง การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน การต่อรอง คำรับสารภาพ หรือการลดข้อหาเพื่อแลกกับคำรับสารภาพ การลดข้อหาเพื่อแลกกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ หรือทำให้การได้ข้อมูลทางคดีที่เป็นประโยชน์แก่รัฐ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีการบันทึกความตกลงเป็น ลายลักษณ์อักษร และอาจไม่ปรากฏในสำนวน ทั้งที่ความจริงมีเหตุผลรองรับให้ทำได้ตามแนวทางสากลและ ในต่างประเทศหลายประเทศทำเป็นลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนแน่นอนและตรวจสอบได้ ซึ่งการทำ ความตกลงในทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีในประเทศไทยนั้นมีปัญหามานานมากแล้ว นักกฎหมายส่วนใหญ่ ในประเทศไทยรับรู้ว่ามีอยู่จริงและเคยใช้วิธีการนี้และได้ใช้ให้เป็นประโยชน์คือแก้ปัญหาในคดีอาญาให้ลุ่ลง ไปได้โดยรวดเร็ว แต่กระบวนการทำความเข้าใจที่กล่าวถึงนี้ไม่มีมีการบันทึกเป็นความตกลงที่เป็นลายลักษณ์ อักษรเพราะยังไม่มีกฎหมายรองรับ จึงมีปัญหาให้เคลือบแคลงในด้านการขาดการตรวจสอบความชอบ ด้วยกฎหมายและความเหมาะสมเสมอมา หลายครั้งที่ภาครัฐพยายามออกกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรมทางเลือก เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการชะลอฟ้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความตกลงในทางอาญาที่จะ กล่าวถึงนี้ แต่ก็ยังไม่สามารถเป็นกฎหมายมาบังคับใช้ได้ด้วยเหตุต่างๆ และสถานการณ์อย่างนี้แสดงว่า การต่อต้านกฎหมายในลักษณะนี้เกิดจากความไม่เข้าใจเนื้อหาของกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้ ส่วนหนึ่ง อนึ่ง บทความนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์การในการทำงานเป็นส่วนใหญ่และเกิดขึ้นเป็นสิ่งเฉพาะตัว ในบริบทของประเทศไทยมีอาจพบได้ในตำราต่างประเทศอื่นๆ และด้วยข้อจำกัดที่ข้อมูลซึ่งอ้างถึงนั้นเป็น คดีอาญาที่ไม่สามารถเปิดเผยรายละเอียดได้ทั้งหมดเพราะมีความจำเป็นต้องสกัดข้อเท็จจริงในชั้นความลับ ออกไป คงกล่าวได้เพียงสถานการณ์ ข้อกฎหมาย ประเด็นและมุมมองในการวิเคราะห์ ไม่สามารถลงใน รายละเอียดบางประการและไม่สามารถอ้างอิงเลขคดี ชื่อบุคคลหรือสถานที่ได้ การอ้างอิงจึงเป็นข้อจำกัด ของบทความนี้ ส่วนหนึ่ง

1. สภาพปัญหา

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีอาญาจากพนักงานสอบสวนและหากได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ในวันนัดสอบคำให้การและตรวจพยานหลักฐานนั้นหากเป็นคดีที่ไม่ต้องสืบประกอบ ศาลมักจะถามจำเลยว่าจะให้การอย่างไรจะรับสารภาพหรือไม่ และคำถามนั้นดูจะเป็นในเชิงรูปแบบพิธีที่กฎหมายกำหนด แต่พนักงาน อัยการบางท่านโดยเฉพาะในคดีแขวงนั้นก็จะมีบทบาทหนึ่งที่เป็นเชิงรุก คือ พนักงานอัยการอาจชี้แจงให้จำเลย และผู้เสียหายทราบว่า มีทางที่คดีจะเสร็จลงได้ง่ายหากจำเลยรับสารภาพตามฟ้องประกอบกับคดีใช้ค่าเสียหาย ให้กับผู้เสียหายซึ่งอาจเป็นทางที่จำเลยอาจได้รับโทษสถานเบาได้ ขั้นตอนการเจรจาอย่างนี้ในกฎหมายไทย ไม่มีคำเรียกแต่โดยเนื้อหาของการกระทำเป็นการทำความเข้าใจความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีแบบไม่เป็นลายลักษณ์ อักษร (เพราะจะทำเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับ) บางท่านอาจนำกระบวนการนี้

ไปเทียบกับ plea bargaining แต่บางท่านหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึง plea bargaining เพราะขั้นตอนนี้ไม่มีกฎหมายไทยในปัจจุบันรองรับว่าให้ทำได้ และไม่รองรับถึงความแน่นอนของผลคดี แม้ว่าจะได้ผ่านการเจรจา มาแล้วก็ตาม โทษที่จะกำหนดเป็นเพียงสิ่งที่หวังผลได้ประมาณหนึ่งว่าไม่คลาดเคลื่อนไปจากที่เจรจามากนัก แต่ก็ไม่สามารถรับรองผลที่แน่นอนได้ เพราะถึงแม้จำเลยจะรับสารภาพและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และผู้เสียหายแกล้งพอใจแต่กระบวนการนี้ไม่ผูกพันศาล ศาลจะกำหนดโทษตามที่เหมาะสมได้เสมอ กรณีอาจ เป็นว่าแม้จำเลยจะรับสารภาพและชดใช้ค่าเสียหายแล้วแต่โทษที่ได้รับยังหนักอยู่ในความรู้สึกของจำเลย สำหรับในส่วนของผู้เสียหายนั้น แม้ว่าจะได้รับคำสั่งสัญญาว่าจะชำระเงินเป็นการผ่อนเดือนละเท่านี้เท่านี้ แต่ท้ายที่สุดอาจไม่ได้รับการชำระ อาจได้เพียงก้อนแรกแต่ค่าเสียหายที่ผ่อนชำระต่อๆ มาอาจไม่ได้หรือได้รับ ไม่ครบถ้วน ดังนั้น กระบวนการทำความเข้าใจในเรื่องรูปคดีในคดีอาญาที่ไม่มีกฎหมายรองรับอย่างนี้จึง ยังไม่สัมฤทธิ์ผลมากนัก ทำให้คู่กรณีเลือกใช้กระบวนการตามปกติคือต้องมีการต่อสู้คดีอย่างเต็มรูปแบบ คือนำพยานหลักฐานเข้าสืบกันอย่างเต็มที่ที่มีพยานหลักฐานเท่าใดก็พยายามนำเสนอเข้าสืบให้ได้มากที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าต้องใช้เวลายาวนานกว่าคดีจะเสร็จและอาจเป็นอย่างนี้ไปจน 3 ชั้นศาล และผลคดีก็ยังไม่เป็นที่ แน่แน่นอนอยู่นั่นเอง ทั้งที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ เหน็ดเหนื่อยและใช้เวลาและค่าใช้จ่ายไปมาก ก็ตาม

ในอีกแง่มุมหนึ่งที่ย้อนไปในขั้นตอนแรกที่สำคัญยังอยู่ในขั้นตอนเริ่มต้นคดี คือ อยู่ในระหว่างการ สืบสวนหรือสอบสวนคดี ก็ยังอาจจะต้องมีขั้นตอนการทำความเข้าใจในคดีอาญาเกี่ยวกับรูปคดีเกิดขึ้นได้เสมอ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องหา ความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนี้มีความสำคัญมากและอาจเกิดขึ้น ในขั้นตอนใดๆ ก็ได้ในระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวน ซึ่งควรจะต้องปรับเปลี่ยนจากสิ่งที่ไม่เคยเป็น ลายลักษณ์อักษรให้มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบชั้นเหนือขึ้นไป ที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะมีการเจรจาใดๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปคดี (การกันไว้เป็นพยาน การต่อรองคำให้การ ฯลฯ) การอธิบายความสำคัญในเรื่องนี้ ขอให้พิจารณาตัวอย่างคดีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคดี

ตัวอย่างที่ 1 คดีอาญาเกี่ยวกับยาเสพติดคดีหนึ่ง เจ้าพนักงานผู้จับ จับนาย A ได้ค้นตัวพบยาเสพติด จำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนัก นาย A ให้การว่าซื้อ มาจากนาย B เจ้าพนักงานจึงได้วางแผนขยายผลให้นาย A โทรศัพท์สั่งซื้อ “สินค้า” จากนาย B ต่อโดยการล่อซื้อ (Sting Operation) โดยนัดให้มาส่งสินค้า ณ สถานที่ แห่งหนึ่งซึ่งเจ้าหน้าที่วางกำลังเตรียมพร้อมไว้ เมื่อนาย B มาตามที่ได้นัดหมาย เจ้าหน้าที่จึงเข้าจับกุมนาย B ไว้ ได้ สถานการณ์อย่างนี้ เจ้าหน้าที่จะสอบปากค่านาย B ว่ารับของมาจากใคร แล้วขยายผลวางแผนล่อซื้อ อีกต่อหนึ่ง ดังนั้น ในคดีประเภทนี้อาจมีการล่อซื้ออีกหลายครั้งเป็นทอดๆ ต่อไปอีก อาจจะมีหลายทอด อีกสาม ถึงสี่ทอด หรือหยุดอยู่แค่นั้น ไม่ขยายผลต่อ ย่อมแล้วแต่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ไม่มีมาตรฐานกลางที่กำหนด แน่แน่นอนว่าจะขยายผลไปในวงกว้างแค่ไหน และข้อตกลงระหว่างเจ้าหน้าที่กับนาย A ที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่ในการ ล่อซื้อจะมีลักษณะเป็นอย่างไร จะมีการกันไว้เป็นพยานหรือไม่ หรือฟ้องข้อหาใด ระหว่างช่วงของการล่อซื้อ เป็นที่ทอดอย่างที่จะระบุไว้ในสรุปรายงานการสอบสวนจริงหรือไม่ ถ้าพลาดพลั้ง นาย A ที่ส่งไปล่อซื้อถูกยิงจาก

ฝ่ายตรงข้าม เขาจะมีตัวตนปรากฏในสำนวนหรือไม่ และเรื่องราวของเขาในสำนวนจะเป็นไปตามความจริงหรือไม่ ไม่มีผู้ได้รับประกันได้ เพราะเหตุว่าไม่มีกฎหมายใดหรือระเบียบข้อใดบังคับไว้ให้มีการทำเป็นความตกลงก่อนดำเนินการที่เสี่ยงอย่างนั้นและไม่มีข้อตกลงปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร หากเจ้าหน้าที่ทำพลาดนำหัวหน้าเกรงว่าอาจจะมีการปกปิดมิให้ใครรู้ข้อเท็จจริงเหล่านั้น และข้อเท็จจริงเหล่านั้นอาจจะไม่เข้ามาในสำนวน

การล่อซื้อ (Sting Operation) นี้มีแง่มุมที่ต้องระมัดระวังความผิดพลาดในประเด็นที่ละเอียดละออ ซึ่งนักกฎหมายที่เคร่งครัดเรื่องทฤษฎีความรับผิดชอบกล่าวถึงกันมาก ซึ่งอาจมีได้อีกประเด็นหนึ่ง คือ การล่อซื้อที่เจ้าหน้าที่ใช้วิธีการผิดวิธีซึ่งอาจเข้าข่ายเป็นลักษณะเป็นการล่อโดยชักจูงใจให้คนที่ไม่คิดจะทำผิดอยู่แต่เดิมหันมาตัดสินใจกระทำผิด (Entrapment) ซึ่งต้องห้ามทำการล่อซื้อในลักษณะนี้เพราะขัดต่อกฎหมาย ทางปฏิบัติจริงในการล่อซื้อต้องมีข้อควรระวังละเอียดละออกว่านี้ แต่ในบทความนี้ขอเสนอเพียงสังเขป เพราะมิใช่ประเด็นโดยตรงของบทความนี้ การล่อซื้อโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และศาลมักจะยกฟ้อง

ตัวอย่างที่ 2 คดีอาญาเกี่ยวกับคนหายคดีหนึ่ง มีข้อเท็จจริงคร่าวๆ ว่า คนๆหนึ่งหายออกไปจากบ้านโดยไม่ทราบชะตากรรม ไม่มีประจักษ์พยานเห็นในขณะเกิดเหตุว่ามีการลักพาตัวหรือมีการจับตัวไปหรือไม่ เจ้าหน้าที่ได้สอบถามคำคนในบ้านหลายคนไม่พบพิรุณ แต่จากการตรวจสอบเส้นทางการเงินของคนในบ้านนั้นพบว่ามีคนในบ้านคนหนึ่งมีการโอนเงินให้แก่บุคคลภายนอกเป็นเงินหลักหมื่น แต่ไม่มากนักเพียงประมาณหนึ่งหมื่นบาท และมีการโอนเงินจำนวนนั้นไปอีกหลายช่วง ต่อไปอีก 2-3 คน หากพฤติการณ์เป็นดังนี้ เจ้าหน้าที่ควรจะสอบถามคำผู้ที่รับการโอนเงินต่อหรือไม่ หรือไม่สืบสวนสอบสวนต่อไปเพราะเห็นว่าเป็นเงินจำนวนไม่มาก ที่มีการเคลื่อนไหวเป็นปกติของบุคคลที่มีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในแต่ละวัน ถ้าจำนวนเงินมากกว่านี้อาจผลักดันให้เจ้าหน้าที่ทำการสอบสวนต่ออย่างแน่นอน แต่ถ้าเป็นเงินจำนวนไม่มากแล้วอาจเป็นการใช้จ่ายปกติ ดังนั้น การจะสืบสวนขยายขอบเขตออกไปหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในส่วนนี้ยากที่กฎหมายจะเอื้อมไปบังคับกับดุลพินิจอันนี้ได้ และถ้าเจ้าหน้าที่ไม่สืบสวนสอบสวนต่อไปถึงผู้รับเงิน ก็จะไม่มีการล่อซื้อปรากฏอยู่ในสำนวนและข้อเท็จจริงนี้จะหายไปอย่างไร้ร่องรอยและตามกาลเวลา แต่ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่าเงินที่โอนไปหลายช่วงนั้นจากเงินก้อนใหญ่ไปสู่เงินก้อนเล็กลงเรื่อยๆ หรือจากเงินจำนวนน้อยค่อยๆ ขยายไปยังบัญชีที่มีเงินมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้แล้วอาจจะพิจารณาว่า คนเหล่านั้นเกี่ยวข้องกันอย่างไร เพราะถือเป็นข้อมูลที่มีโครงสร้างรูปแบบ รูปคดีอาจจะเปลี่ยนไปไม่แน่ว่าอาจเปลี่ยนจากรูปคดีธรรมดาเป็นเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ก็มีความเป็นไปได้ ดังนั้น รูปคดีและแผนประทุษกรรมที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรยังมีอีกมากที่ไม่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีอาญา (เพราะมิได้มีระเบียบให้บันทึกแผนประทุษกรรม) แต่มีความสำคัญยิ่ง และกรณีที่เป็นปัญหา หากกระบวนการของการสืบสวนและสอบสวนในระหว่างที่แผนประทุษกรรมกำลังเป็นรูปเป็นร่างอยู่นั้นมีข้อตกลงในคดีอาญาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรแทรกอยู่ในกระบวนการเหล่านั้นด้วย เช่น การกันบุคคลที่รับโอนเงินคนใดคนหนึ่งไว้เป็นพยาน ฯลฯ หรือกันออกไปโดยหลุดออกไปจากระบบ ไม่มีการสอบสวนขยายผลเรื่องการโอนเงิน และสรุปสำนวนว่าไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด อาจส่งผลให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมที่รับช่วงภายหลังจากนั้นมิอาจรู้ข้อเท็จจริงเรื่องเส้นทาง

การเงินที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ และถ้าเส้นทางการเงินที่หายไปนี้อยู่ในคดีอื่น ตัวอย่างเช่น คดีแซร์ลูโกโซซึ่งซับซ้อนกว่านี้การหายไปก็จะง่ายกว่านี้โดยที่ไม่มีใครเห็นความผิดปกติหรือสังเกตเห็นความผิดปกติได้ยาก เพราะเป็น “การกันบุคคลไว้เป็นพยานโดยการกำหนดขอบเขตแผนประทุษกรรม” ซึ่งมีใช้การกันบุคคลไว้เป็นพยานที่มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ง่ายนักที่จะตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมสำหรับการกันบุคคลไว้เป็นพยานโดยวิธีนั้น

ตัวอย่างพอสังเขปดังนี้ ทำให้เห็นความสำคัญของการมีความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีที่เป็นลายลักษณ์อักษรในเบื้องต้นได้พอสมควร เพราะความตกลงเหล่านี้สามารถกระทบต่อรูปคดีและทำให้กระทบต่อข้อหาที่จะฟ้อง มีผลต่อการกำหนดจำนวนบุคคลที่จะถูกดำเนินคดี และยอมกระทบต่อข้อหาด้วย เนื่องจากสามารถทำให้ข้อหาเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น ถ้ามีผู้ร่วมกระทำความผิดในฐานะซิงทรัพย์จำนวน 2 คน เป็นการซิงทรัพย์ธรรมดา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 แต่ถ้ามีผู้ร่วมกระทำตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปเป็นปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นว่าในความผิดบางลักษณะนั้น การกันผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งเป็นพยานยอมกระทบต่อรูปคดีอย่างมาก และอาจจะมีผลสำคัญมากจนถึงขนาดที่ว่าไม่อาจปล่อยให้ความตกลงทางอาญาในบางลักษณะกระทำโดยมิได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอีกต่อไป เพราะการไม่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นอีกช่องทางหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาลงมา “สั่งงาน” ด้วยวาจาได้ โดยไม่มีลายลักษณ์อักษรอีกเช่นกัน แต่ถ้าหากมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นธรรมดาที่ย่อมจะต้องเสนอให้ผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปทราบหรือตรวจพิจารณาแล้วมีคำสั่งด้วย ซึ่งทำให้ผู้บังคับบัญชาต้องร่วมรับผิดชอบกับการตัดสินใจกระทำการในกระบวนการนั้นๆ ด้วย ซึ่งน่าจะเป็นหลักที่ถูกต้องและเหมาะสม จะทำให้การตัดสินใจโดยใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่นั้นโปร่งใสตรวจสอบได้ ทั้งนี้เพราะการทำเป็นลายลักษณ์อักษรย่อมตรวจสอบได้เสมอ และผู้ทำหรือผู้อนุมัติก็รับรู้แต่แรกว่าสักวันอาจจะต้องถูกตรวจสอบ

สถานการณ์ที่กล่าวมานี้ มีคำถามว่า การล่อซื้อในชั้นสืบสวนสอบสวนควรต้องถามศาลหรือพนักงานอัยการก่อนหรือไม่ ในการล่อซื้อแต่ละครั้งรัฐต้องเสียทรัพยากรมากเกินปกติหรือไม่และมีกระบวนการที่ผิดพลาดในการล่อซื้อหรือละเมิดต่อกฎหมายหรือไม่ สูญเสียสายสืบที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่ไปบ้างหรือไม่ และมีอะไรนอกเหนือจากแผนก่อให้เกิดความสูญเสียโดยมิได้มีการรายงาน และในทำนองเดียวกันกับวิธีการปฏิบัติการอำพราง (Undercover Operation) ที่เจ้าหน้าที่แฝงตัวเข้าไปหาหลักฐานในกลุ่มผู้กระทำความผิดหรือกรณีการตั้งหาข้อหาอุกฉกรรจ์แก่ผู้ต้องหา นั้นไม่ปรากฏว่ามีการปรึกษาพนักงานอัยการก่อนมีการต่อรองล่อซื้อเพื่อแลกกับคำให้การที่เป็นประโยชน์แก่คดีในชั้นสอบสวนที่อยู่นอกเหนือจากที่ปรากฏในสำนวนหรือไม่ คำถามเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้และเกิดขึ้นหลายครั้งในคดีต่างๆ ในหลายปีที่ผ่านมา เพราะขั้นตอนการทำความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนั้นไม่มีกฎหมายบังคับให้มีลายลักษณ์อักษร แต่ในทางกลับกัน กฎหมายและระบบงานในปัจจุบันได้ปล่อยให้เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนให้ทำงานอยู่ตามลำพังโดยไม่มีองค์กรอื่นๆ คอยประคับประคองให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาหรือไม่และเจ้าหน้าที่เหล่านี้เสี่ยงต่อความรับผิดชอบทั้งๆ ที่มีเจตนากระทำการอันละเมิดต่อกฎหมายหรือไม่ กฎหมายที่มีอยู่มุ่งผลสัมฤทธิ์

ของการจับกุมเป็นหลักแต่อาจมีได้นำความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานมาชั่งน้ำหนักอย่างเพียงพอ (ธงชัย โชตินุกูล, 2562)

2. สมมุติฐาน

แนวทางการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าอะไรคือปัจจัยต่อการปรับปรุงและพัฒนาการทำความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดี หรืออีกนัยหนึ่ง คือ สมมุติฐานในเรื่องนี้ ผู้ศึกษาคาดการณ์ล่วงหน้าว่าอะไรจะเป็นปัจจัยให้การทำความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีในชั้นศาลจะสัมฤทธิ์ผลได้ ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 ต้องทำให้กระบวนการทำความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีระหว่างพนักงานอัยการจำเลยและผู้เสียหายนี้มีกฎหมายรองรับ จึงจะมีความแน่นอนในผลของคำพิพากษา แน่แน่นอนพอที่จำเลยจะเชื่อได้ว่าการให้คำรับสารภาพนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

2.2 ผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาอย่างครบถ้วนตามที่ตกลง มีการบังคับให้เป็นไปตามที่ตกลงอย่างได้ผลและผู้เสียหายต้องมั่นใจว่าหากไม่ได้รับการเยียวยาครบถ้วน จะมีกระบวนการบังคับคดีให้ได้มาซึ่งค่าเสียหายจนครบถ้วน ซึ่งก็ต้องมีกฎหมายหรือกระบวนการที่ดีมารองรับในส่วนนี้เช่นเดียวกัน

2.3 ควรต้องมีกฎหมายให้ศาลได้รับรู้ข้อตกลงเกี่ยวกับรูปคดีนั้น และอาจจะมีขั้นตอนให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของข้อตกลงนั้นด้วยว่ากระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีการจูงใจให้คำมั่นสัญญาอื่นๆ นอกเหนือจากทางคดี ช่มชู้ หรือกระทำการใดๆ ที่ขัดต่อความยุติธรรมหรือไม่จำเลยเข้าใจสาระสำคัญของการรับสารภาพและข้อตกลงนั้นดีหรือไม่ซึ่งกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลนี้ อาจจะมีหรือไม่ก็ได้ถ้ามีก็เข้าไปใกล้กระบวนการ plea bargaining เข้าไปอีก แต่ถ้าไม่มีก็อาจจะมีข้อโต้แย้งถึงความชอบด้วยกฎหมายตามมาก็ได้

2.4 พนักงานอัยการต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในการดำเนินการเกี่ยวกับการทำความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีในชั้นศาลมิให้ต้องถูกตั้งข้อสังเกตว่าไม่เป็นกลาง

สมมุติฐานเหล่านี้จะได้รับการพิสูจน์จากการค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้หลักกฎหมายอาญาในหัวข้อถัดไปในข้อ 3 และข้อ 4 และประมวลจากประสบการณ์ในการทำงานในทางปฏิบัติสำหรับในประเทศไทย ในหัวข้อถัดไปในข้อ 5 ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับ

3. ความหลากหลายของกระบวนการทำความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีอาญาในชั้นศาลและก่อนถึงชั้นศาล

ที่ผ่านมาประชาชนทั่วไปและนักกฎหมายบางส่วนได้รับรู้เกี่ยวกับชื่อ “การต่อรองคำรับสารภาพ” หรือ plea bargaining ซึ่งความจริงการใช้คำเรียกนี้อาจทำให้สื่อความเข้าใจคลาดเคลื่อนเพราะการต่อรองคำรับสารภาพในแต่ละประเทศมีความหมายต่างกัน กระบวนการก็ต่างกัน บางประเทศให้ศาลรับรอง

บางประเทศไม่ต้องให้ศาลรับรอง หรือบางประเทศต่อรองเฉพาะคำรับสารภาพ แต่บางประเทศต่อรองจนเป็นความตกลงในเรื่องรูปคดีที่กว้างกว่า ซึ่งอาจเรียกว่าการต่อรองคำให้การ (คำว่า plea แปลว่า คำให้การ) ดังนั้น การต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งคำให้การที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีก็สามารถทำได้เพื่อแลกกับการตั้งข้อหาที่น้อยลง เมื่อกล่าวมาถึงจุดนี้ จึงทำความเข้าใจได้ว่าการทำข้อตกลงเกี่ยวกับรูปคดีระหว่างพนักงานอัยการ จำเลย และผู้เสียหายนั้นมีความหมายในลักษณะกว้างๆ คือ

3.1 ต่อรองข้อหาสำหรับจำเลยเพื่อแลกกับคำรับสารภาพของจำเลยโดยพนักงานอัยการจะฟ้องจำเลยในข้อหาเบาหากจำเลยตกลงที่จะรับสารภาพเลยในข้อหาที่นั้น (ซึ่งเป็นการต่อรองคำรับสารภาพอย่างในสหรัฐอเมริกา และคล้ายกับวิธีการใช้ดุลพินิจลดข้อหาตามแนวของประเทศฝรั่งเศส ตามที่จะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อถัดไปในข้อ 4)

3.2 ฟ้องจำเลยตามข้อหาปกติแต่ต่อรองว่าถ้าจำเลยรับสารภาพและผู้เสียหายเสียหายยินยอมรับค่าชดเชยแล้ว พนักงานอัยการและผู้เสียหายจะตกลงเป็นคุณแก่จำเลยตามความเหมาะสมหรือตามที่ตกลงกัน (ซึ่งแน่นอนว่าศาลย่อมอาจลงโทษจำเลยสถานเบา) หรืออย่างน้อยแม้พนักงานอัยการจะไม่ตกลงเป็นคุณแก่จำเลย ก็ไม่ตกลงคัดค้านในส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น

3.3 ต่อรองกับจำเลยว่าจะฟ้องจำเลยในข้อหาเบากว่าปกติหรือไม่ฟ้อง หรือฟ้องเพียงบางข้อหา หรือถอนฟ้องทั้งหมดหรือบางข้อหาเพื่อแลกกับคำให้การที่เป็นประโยชน์ต่อคดี (ซึ่งอาจจะไม่ใช่คำให้การรับสารภาพก็ได้ แต่เป็นคำให้การที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี หรือการนำไปสู่การสาวถึงต้นตอและผู้เกี่ยวข้องในอาชญากรรม ซึ่งตรงนี้จะใกล้เคียงกับการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานในความหมายอย่างกว้าง)

จะเห็นได้ว่าการทำความเข้าใจความตกลงทางอาญามีความหลากหลาย และความจริงอาจเกิดขึ้นก่อนที่จะถึงชั้นศาลหรือเกิดขึ้นในขณะที่อยู่ในชั้นศาล มีความหลากหลายมากในแต่ละประเทศ จนบางครั้งไม่อาจจะระบุเป็นคำกลางๆ ได้ว่าเป็นการต่อรองคำรับสารภาพ หรือการต่อรองคำให้การ ดังนั้น จึงควรเรียกรวมๆ เป็นคำกลางๆ ว่าเป็น “การทำความเข้าใจความตกลงในคดีอาญาเกี่ยวกับรูปคดี”

การที่จะทำตาม 3 ข้อ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรรองรับไว้ให้อำนาจกระทำได้เท่านั้นจึงจะทำให้ได้ผลดีและการเยียวยาที่แน่นอนบังคับกันได้แต่ที่ผ่านมามีกฎหมายลายลักษณ์อักษรแต่มีกฎหมายบางท่านอาศัยการเจรจากับทั้งฝ่ายพนักงานอัยการ ฝ่ายจำเลยและผู้เสียหายจนตกลงกันได้ว่าจะชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจแก่ผู้เสียหายและให้ผู้เสียหายตกลงให้เป็นคุณแก่จำเลย ซึ่งในหลายๆ ครั้งพนักงานอัยการแม้จะไม่ได้ยินยอมกับการกระทำนั้นแต่ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะคัดค้านเพราะถือว่าถ้าผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสมจนผู้เสียหายพอใจก็เป็นความยุติธรรมในระดับหนึ่ง การที่ผู้เสียหายจะตกลงให้เป็นคุณแก่จำเลยอย่างไรพนักงานอัยการไม่เกี่ยวข้องด้วยแต่ไม่คัดค้าน หรืออีกกรณีหนึ่ง พนักงานอัยการบางท่านโดยความสุจริตที่ประสงค์จะให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาก็ได้เข้าร่วมเจรจากับสามฝ่ายด้วยตนเองเลย แต่ดูเหมือนจะเป็นการกระทำที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความระมัดระวังและเป็นกลางอย่างยิ่งซึ่งสถานการณ์ลักษณะนี้พนักงานอัยการไม่มีระเบียบปฏิบัติ สถานการณ์อย่างนี้มีความเสี่ยง

แม้จะทำโดยสุจริตที่สุดก็ตาม (พนักงานอัยการมีความเสี่ยงที่จะถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกลางซึ่งบางครั้งนำหวั่นเกรงถึงความมีมูลในทางอาญา) และการไม่มีกฎหมายรองรับนั้นทำให้ขาดความแน่นอนในผลของคำพิพากษา และการบังคับในส่วนของการเยียวยาความเสียหาย เพราะปรากฏเสมอว่าความตกลงประเภทผ่อนชำระค่าเสียหายเป็นรายเดือนในกรณีที่ตกลงค่าเสียหายเป็นเงินจำนวนมากนั้นอาจได้รับการบิดพลิ้วจากฝ่ายจำเลยได้หากในการชำระค่าเสียหายรายเดือนในครั้งต่อไปไม่มีการบังคับชำระหนี้ที่เป็นระบบที่ตีมากพอ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มากพอ ผู้เสียหายก็อาจจะได้เงินไม่ครบตามจำนวนและไม่พอเยียวยาความเสียหาย ส่วนจำเลยก็อาจจะหลบหนีไม่มาศาลอีกจนบางครั้งคดีขาดอายุความ เท่ากับว่าความตกลงในครั้งนั้นไม่ได้ผล และความไม่ได้ผลนั้นเองบางครั้งจะย้อนมาเป็นข้อครหาต่อเจ้าหน้าที่ที่แม้จะร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยสุจริต การเจรจาไกล่เกลี่ยจึงเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบาก เพราะไม่มีกฎหมายคุ้มครอง และอาจจะต้องตีความใหม่ว่าการไม่มีลายลักษณ์อักษรนั้นเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องและผู้เสียหายในคดีน้อยเกินไปหรือไม่

4. เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่ออัยการฝ่ายรัฐมีคดีที่พยานหลักฐานเพียงพอ อัยการอาจจะเสนอจำเลยเพื่อทำข้อตกลงค่าให้การ เพื่อลดระยะเวลาในการดำเนินคดีและความเสี่ยงที่จะได้รับโทษสถานหนัก จำเลยอาจให้การรับว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่ตัวเองได้ทำ ความผิดนั้นจริงต่อหน้าผู้พิพากษาในชั้นการพิจารณาคดีในศาล และเมื่อจำเลยยอมรับว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาชญากรรมนั้นแล้วจะตกลงยินยอมรับอัตราโทษที่อัยการเสนอต่อศาล ในบางกรณีอัยการอาจจะทำความตกลงว่าจะไม่ขอเพิ่มโทษ หรือขอให้ลดโทษสถานหนักโดยให้ศาลเป็นผู้กำหนดอัตราโทษเพียงลำพัง โดยผู้พิพากษาไม่ถูกผูกมัดหรืออาจจะไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอในการลงโทษที่อัยการกับจำเลยตกลงกัน และจำเลยยังมีสิทธิ์ที่จะถอนคำให้การรับสารภาพนั้นได้อีก ทำให้คดีจะต้องเริ่มต้นด้วยวิธีการปกติโดยใช้คณะลูกขุนตามปกติ ทั้งนี้การต่อรองคำรับสารภาพในสหรัฐอเมริกาเป็นไปตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือ Rule 11 (c) (1) ของ Federal Rule of Criminal Procedure Rule เหตุผลที่ต้องมีการต่อรองคำรับสารภาพ เพราะกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยปกติจะต้องมีคณะลูกขุนเป็นผู้รับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้นเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีนำสืบพยานในศาลแบบเต็มรูปแบบพิสูจน์ว่าจำเลยความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยซึ่งต้องทำให้ลูกขุนเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดจริง คดีอาจมีโอกาสแพ้หรือชนะได้พอๆ กัน ไม่มีอะไรแน่นอน การทำ plea bargaining เพื่อให้ได้ข้อตกลง plea agreement โดยผู้ต้องหายินยอมให้การรับสารภาพในฐานะความผิดหรือข้อหาที่มีโทษน้อยกว่าที่จะถูกฟ้องเพื่อแลกกับการไม่ฟ้องในข้อหาที่ใหญ่กว่าหรือมีการเจรจาให้ผู้ต้องหาได้รับสารภาพในความผิดที่ฟ้องโดยให้คำมั่นว่าศาลจะพิพากษาลงโทษสถานเบาจึงเป็นความแน่นอนในระดับหนึ่งว่าลงโทษจำเลยได้ในฐานะความผิดหนึ่งแน่นอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดร.น้ำแท้ มีบุญสร้าง ใช้คำว่า “ต่อรองคำให้การ” ด้วยในทางปฏิบัติในกระบวนการ plea bargaining อาจจะมีการให้การอื่นที่เป็นประโยชน์ เช่น เกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆ หรือพฤติกรรมผู้ร่วมกระทำความผิดอื่นๆ ไม่ใช่เพียงแค่คำรับสารภาพเท่านั้น (น้ำแท้ มีบุญสร้าง , 2554)

Rule 11 (c) (1) ของ Federal Rule of Criminal Procedure Rule ซึ่งบัญญัติไว้โดยมีคำแปลว่า พนักงานอัยการและทนายความของจำเลย เมื่อได้ปรึกษาหารือกันแล้วเกี่ยวกับกรณีที่จำเลย

จะรับสารภาพหรือรับสารภาพในความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่าโดยความตกลงกันนั้น พนักงานอัยการจะดำเนินการดังต่อไปนี้ (ณรงค์ ใจหาญ และคณะ , 2555)

A ถอนฟ้องความผิดอื่นๆ หรือ

B ทำข้อเสนอแนะหรือข้อตกลงว่าจะไม่คัดค้านการที่จำเลยจะร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับการลงโทษหรือการร้องขอที่จะไม่นำคดีขึ้นสู่ศาล

C ตกลงเกี่ยวกับการรับโทษที่เหมาะสมโดยมีหรือไม่มีการฟ้องคดี

ซึ่งเป็นการแปลมาจาก Rule 11 (c) (1) ของ Federal Rule of Criminal Procedure Rule ที่บัญญัติว่า

(c) Plea Agreement Procedure.

(1) In General. An attorney for the government and the defendant's attorney, or the defendant when proceeding pro se, may discuss and reach a plea agreement. The court must not participate in these discussions. If the defendant pleads guilty or nolo contendere to either a charged offense or a lesser or related offense, the plea agreement may specify that an attorney for the government will:

(A) not bring, or will move to dismiss , other charges;

(B) recommend, or agree not to oppose the defendant's request, that a particular sentence or sentencing range is appropriate or that a particular provision of the Sentencing Guidelines, or policy statement, or sentencing factor does or does not apply (such a recommendation or request does not bind the court); or

(C) agree that a specific sentence or sentencing range is the appropriate disposition of the case, or that a particular provision of the Sentencing Guidelines, or policy statement, or sentencing factor does or does not apply (such a recommendation or request binds the court once the court accepts the plea agreement).

ส่วนการต่อรองคำรับสารภาพในกฎหมายฝรั่งเศสนั้น มีลักษณะที่คล้ายกับของสหรัฐอเมริกา เพราะฝรั่งเศสได้รับแนวคิดการต่อรองคำรับสารภาพของสหรัฐอเมริกามาใช้ แต่ในกฎหมายฝรั่งเศสมีกระบวนการที่เพิ่มขึ้นมา คือ เมื่อพนักงานอัยการเสนอโทษเบาแก่ผู้ต้องหาเพื่อแลกกับคำรับสารภาพของผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการจะส่งเรื่องให้ศาลตรวจสอบ (homologation) การที่ศาลตรวจสอบนี้มีข้อจำกัด ศาลสามารถรับรองหรือไม่รับรองกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพได้เท่านั้น แต่ไม่อาจปรับโทษให้แตกต่างไปจากที่พนักงานอัยการเสนอ โทษที่พนักงานอัยการเสนอต่อผู้ต้องหานั้นเสมือนอยู่ในฐานะที่มั่นคงสำหรับผู้ต้องหาเสมือนเป็นคำรับรองที่รัฐให้แก่ผู้ต้องหาหากเขารับสารภาพ หากศาลเห็นชอบศาลจะพิพากษาได้ทันที

ตามโทษที่เสนอ แต่หากศาลไม่เห็นชอบพนักงานอัยการจะทำคำสั่งฟ้องคดีอาญาต่อไปตามกระบวนการปกติ ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กระบวนการต่อรองคำรับสารภาพที่แล้วมาย่อมสิ้นผลไป

การต่อรองคำรับสารภาพในกฎหมายฝรั่งเศสเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการลดข้อหา หรือ “Correctionnalisation Judiciaire” ซึ่งเป็นกรณีที่พนักงานอัยการใช้ดุลยพินิจลดข้อหาจากข้อหาที่มีความร้ายแรงเป็นข้อหาที่มีโทษปานกลางหรือเบากว่า ตัวอย่างการลดข้อหาในการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการ เช่น แทนที่จะฟ้องคนร้ายฐานชิงทรัพย์โดยมีอาวุธพนักงานอัยการอาจลดข้อหาลงเป็นการชิงทรัพย์ธรรมดาโดยไม่ระบุว่าคนร้ายมีอาวุธในการชิงทรัพย์ด้วย หรือกรณีในคดีพยายามข่มขืนกระทำชำเราอาจลดเป็นข้อหากระทำอาญาจาร เป็นต้น (อุทัย อาทิเวช , 2565)

อย่างไรก็ตามกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพนี้ไม่ว่าจะเป็นของสหรัฐอเมริกาหรือฝรั่งเศสจะต้องเป็นกรณีที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง จึงจะมีการใช้กระบวนการนี้ แต่หากเป็นกรณีที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องในฐานใดๆเลย พนักงานอัยการย่อมจะสั่งไม่ฟ้องได้อยู่แล้ว

5. สิ่งที่จะควรมีการพัฒนาด้านกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน การต่อรองคำให้การและความตกลงเกี่ยวกับรูปคดี

5.1 ในอดีตที่ผ่านมาและจนถึงปัจจุบันในคดีอาญามีการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานในคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนโดยที่ไม่มีกฎหมายรองรับโดยตรงให้พนักงานสอบสวนทำได้ (ยกเว้นมีเพียงคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของ ป.ป.ช. มีกฎหมายรองรับให้การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานสามารถทำได้) พนักงานสอบสวนในคดีอาญาทั่วไปจะใช้วิธีการกันโดยการเสนอพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดน้อยที่สุดเพื่อนำมาเป็นพยานยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาอื่นที่มีการกระทำผิดมากกว่าหรือหนักกว่า ซึ่งมีการประสานงานมาตั้งแต่ต้นที่เริ่มคดี เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลก็ปรากฏว่าศาลรับฟังพยานปากนั้นดังเช่นพยานปกติแต่จะมีน้ำหนักน้อยหรือไม่แล้วแต่รูปคดีที่น่าสืบได้และพยานแวดล้อมอื่นๆ ที่มาประกอบ มีหลายคดีที่ศาลลงโทษ (โปรดดู คำพิพากษาฎีกาที่ 5244/2539 แม้ศาลจะไม่ได้กล่าวโดยตรงว่าการกันผู้ต้องหาเป็นพยานทำได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย แต่เป็นการยอมรับโดยนัยว่าทำได้ เพราะศาลรับฟังพยานปากนั้นประกอบพยานแวดล้อมกรณีอื่นๆ แล้วฟังลงโทษจำเลยได้ แสดงว่าเป็นการรับรองโดยนัย) แสดงว่าการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานเป็นวิธีการในทางปฏิบัติที่ทำได้ ถ้ามีเหตุผลเพียงพอ แม้ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรรองรับอย่างชัดเจน และการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานนี้ถ้ากล่าวโดยเนื้อหาของการกระทำหรือวิธีการในทางปฏิบัติแล้วก็ต้องผ่านการทำความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีในคดีอาญามาก่อน แม้จะไม่มี ความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตามและความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีในคดีอาญานี้ไม่มีคำเรียกอย่างเป็นทางการในกฎหมายไทย ปัญหาที่อาจจะเกิดตามมาคือหากมีข้อโต้แย้งว่าผู้ต้องหาที่กันไว้เป็นพยานนั้นไม่สมควรถูกกันไว้เป็นพยานเพราะมีความผิดมากเกินกว่าที่จะกัน หรือยังมีพยานหลักฐานอื่นๆเพียงพอไม่สมควรต้องกัน เจ้าหน้าที่อาจจะต้องมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการนี้ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่กระทำด้วยความสุจริตอย่างน้อยก็ต้องเสียเวลาและกำลังใจในการแก้ข้อกล่าวหาที่ไม่เป็นธรรมสำหรับเขา พนักงานอัยการ

ส่วนใหญ่รับรู้แนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานว่าจะทำเฉพาะในคดีที่ซับซ้อนไม่สามารถหาพยานบุคคลอื่นๆ ได้อีกและการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานย่อมได้รับการกลั่นกรองจากผู้บังคับบัญชา คือ หัวหน้าพนักงานสอบสวนมาแล้วส่วนหนึ่ง อีกทั้ง การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานจะต้องสั่งไม่ฟ้องเสียก่อน ซึ่งยอมผ่านช่องทางที่จะได้รับการตรวจสอบอีกหลายขั้นตอน โดยทั้งจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเองที่สามารถแย้งคำสั่งไม่ฟ้องนั้นได้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ระมัดระวังเรื่องนี้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม เวลาที่มีการผู้ต้องหาไว้เป็นพยานนั้นโดยนัยคือการกระทำในที่แจ้ง ซึ่งน่าเชื่อในเจตนาบริสุทธิ์ เพราะหากมีอะไรที่เจ้าหน้าที่จะปิดบังแล้วย่อมมีวิธีอื่นอีกหลายวิธีที่จะกันบุคคลออกไปในแบบที่ออกไปจากระบบกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่แรกตามดุลพินิจในการสืบและกรองพยานหลักฐานที่จะสาวไปถึงเพียงใด

การทำแผนปฏิบัติการ (Method of Operation) ที่มีความเชื่อมโยงบุคคลที่เป็นตัวละครต่างๆ นั้น ทีมสืบสวนสอบสวนเป็นผู้ทำ การโยงใยเส้นทางปฏิสัมพันธ์ เช่น เส้นทางการเงิน หรือการสื่อสารทางโทรศัพท์ การส่งเอกสาร อีเมล หรือพฤติกรรมอื่นๆ จะค้นพบได้ตั้งต้นสักหนทางบางเพียงใดยอมแล้วแต่ดุลพินิจและการตัดสินใจค้นหาของทีมสืบสวนสอบสวน ซึ่งไม่มีใครอื่นรู้ได้หากจะทำละเอียดหรือหยาบจนบุคคลใดบุคคลหนึ่งหลุดรอดไปได้ เป็นการตัดสินใจธรรมดาๆ ที่พนักงานสอบสวนทำได้ ไม่มีใครทราบดีไปกว่าพนักงานสอบสวน เพราะเป็นการกระทำก่อนเปิดเผยรูปคดีหรือก่อนการตั้งรูปคดีซึ่งรู้ได้เฉพาะบุคคลผู้ทำการสืบสวนหรือสอบสวนซึ่งหากเป็นวิธีนั้นสามารถทำในที่ลับได้ ก็ไม่จำเป็นต้องทำในที่แจ้งอย่างการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานที่กล่าวนี้ และการทำแผนปฏิบัติการที่ละเอียดหรือไม่ละเอียดนั้นมีผลต่อการเพิ่มหรือลดข้อหาได้ในทางปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติแม้ว่าจะมีได้มีใครพยายามแทรกแซงสิ่งใดในกระบวนการนั้นเลย ดังนั้น การกันเป็นพยานในรูปแบบที่นำมาบันทึกอย่างเป็นทางการและเป็นกิจจะลักษณะจึงเป็นสิ่งที่น่าจะยอมรับได้ในระดับหนึ่งหากมีการตรวจสอบที่ดีพอสมควร ย่อมดีกว่าปล่อยให้ทำในทางปกปิด ดังนั้น ประโยชน์ของการยอมรับว่าความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีสามารถทำได้อย่างเป็นทางการและเป็นกิจจะลักษณะ หรือเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ย่อมมีข้อดีมากกว่าข้อเสียเพราะสามารถตรวจสอบได้

แผนปฏิบัติการในคดีอาญานั้นอาจเกิดจากการรวบรวมข้อมูลขนาดใหญ่ ข้อมูลเหล่านั้นประกอบไปด้วยข้อมูลที่มี “โครงสร้าง” และ “ไม่มีโครงสร้าง” ปะปนกันอยู่ การคัดเลือกข้อมูลที่มีโครงสร้างออกมาย่อมเป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้มีความชำนาญงานด้านนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานสอบสวนที่เคยทำงานในการวิเคราะห์ โครงสร้างเหล่านี้อาจแคบหรือขยายได้แล้วแต่ดุลพินิจของผู้สืบสวนและสอบสวน ถ้าข้อมูลชุดนี้มิได้มีการปรากฏในสำนวนคดีอาญานับแต่บุคคลผู้รู้เห็นพบแล้ว ก็จะไม่มีการติดตามสายงานในกระบวนการยุติธรรมที่อยู่หลังจากนั้นพบอีก การสืบสวนที่สมบูรณ์แบบอาจจะไม่ได้ปรากฏในโลกของความเป็นจริง ความจริงคือการกำหนดขอบเขตของการสืบสวนสอบสวนแล้วแต่ดุลพินิจว่าจะตั้งต้นสักหนทางบางเพียงใด

แผนปฏิบัติการมีความสำคัญ ถ้าหากยังปล่อยให้การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานในคดีอาญาทั่วไป ไม่มีกฎหมายรองรับอยู่เช่นปัจจุบัน คือ ปล่อยให้ห้อยแต่ในทางปฏิบัติ อาจพบว่าขอบเขตของแผนปฏิบัติการส่วนหนึ่งมีขอบเขตที่ไม่แน่นอนว่าควรจะแคบหรือกว้างเท่าใดอาจไม่มีมาตรฐานชัดเจนและส่งผลให้การพบตัวผู้กระทำความผิดมากหรือน้อยลง (จำนวน) ข้อหามากหรือน้อยลง (แปรตามจำนวนคนและความเชื่อมโยง)

และจะทำให้รูปคดีย่อมแตกต่างออกไปรวมถึงคุณภาพของสำนวน เกิดสถานการณ์ที่จับจุดที่เป็นมาตรฐานได้ ยากเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สืบสวนใช้ดุลพินิจมาก เพราะการปรับตัวและการปรับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ให้ ง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่จะสร้างขอบเขตนั้นแทนที่จะใช้กฎหมาย เพราะแท้จริงแล้วการกำหนดขอบเขตแผน ประทุษกรรม คือ การกำหนดรูปคดีทางอ้อม โปรดสังเกตว่า ในคดียาเสพติดที่มีการล่อซื้อแล้วขยายผล และ ล่อซื้ออีกแล้วขยายผลอีกไปเรื่อยๆ การจะขยายหรือไม่ขยายผลและจะหยุดอยู่ตรงจุดใดนั้น หากไม่มีข้อตกลง หรือแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรย่อมแล้วแต่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ แผนประทุษกรรมนั้นก็เป็นที่ทำนอง เดียวกัน

5.2 การกระทำอีกอย่างที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติในชั้นสืบสวนสอบสวน คือ การปฏิบัติการอำพราง (Undercover Operation) คือ การที่เจ้าหน้าที่แฝงเข้าไปปะปนกับผู้กระทำความผิดเพื่อหาพยานหลักฐานแล้ว ยังอาจจะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ซึ่งการปฏิบัติการอำพรางนี้ต้องขออนุญาตผู้บังคับบัญชา ชั้นผู้ใหญ่ชั้นเหนือขึ้นไป เว้นแต่มีเหตุผลจำเป็นเร่งด่วนให้ปฏิบัติการอำพรางก่อนได้แล้วค่อยไปรายงานภายหลัง (ซึ่งเท่ากับทำไปได้ก่อนโดยไม่ต้องขออนุญาต) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความตกลงทางอาญาอย่างหนึ่งที่ไม่ มีลายลักษณ์อักษรปรากฏในสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป หรือมีส่วนน้อยที่มีปรากฏแต่ก็ไม่ได้ปรากฏ เป็นลายลักษณ์อักษรแต่แรก เป็นเอกสารที่ส่วนใหญ่ทำขึ้นมาภายหลังจากการปฏิบัติงานสำเร็จมาแล้ว นั่นเป็น ข้อมูลที่ชวนให้คิดต่อไปว่าถ้าในภารกิจที่ทำไม่สำเร็จและปรากฏความสูญเสียหรือปรากฏความเสียหาย การ บันทึกจะปรากฏหรือไม่ และจะสรุปสำนวนอย่างไร พนักงานอัยการและศาลจะไม่ได้เห็นรายงานที่เป็น ลายลักษณ์อักษรและยากต่อการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย เคยมีปัญหาปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ได้ ส่งลำเลียงของต้องห้ามเองแต่เมื่อถูกจับกุมแล้วกลับอ้างว่าอยู่ในกระบวนการปฏิบัติการอำพราง (Undercover Operation) ซึ่งเป็นข้ออ้างซึ่งยากที่จะพิสูจน์ (สุริย์ฉาย พลวัน, ม.ป.ป.)

ส่วนการล่อซื้อ (Sting Operation) นั้น ควรมีการทำหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร ก่อนการล่อซื้อ ว่ามีแผนงานอย่างไร และนำบันทึกแผนงานเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นไปทำความตกลงกับอัยการเป็นลายลักษณ์ อักษรอีกต่อหนึ่ง หรือขอความเห็นชอบจากพนักงานอัยการกับแผนงานนั้น หรืออาจจะใช้วิธียื่นขออนุมัติ ต่อศาลว่าจะทำการล่อซื้อ แล้วแต่การออกแบบอำนาจหน้าที่ว่าควรตกลงกับศาลหรือพนักงานอัยการ ถ้าเป็น บางประเทศในยุโรปที่มีผู้พิพากษาไต่สวน (ผู้พิพากษาที่ดูแลรูปคดีก่อนฟ้อง) ก็มักจะใช้การขออนุมัติจาก ผู้พิพากษาไต่สวน (“อนุมัติ” กับ “อนุญาต” นั้นต่างกัน “อนุมัติ” คือ การยินยอมให้ไปดำเนินการตามแผนงาน ที่ผู้ดำเนินการมีอิสระในการกระทำซึ่งอยู่ในกรอบกว้างๆภายในขอบวัตถุประสงค์อาจมีการปรับแผนได้บ้าง ขอเพียงว่าให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่วน “อนุญาต” คือการยินยอมให้ทำกิจการในกรอบที่แคบกว่า หรือ เพียงกิจการเดียว และทำได้ตามที่ระบุขอมาท่อนั้น)

5.3 สำหรับความตกลงทางอาญาอีกส่วนหนึ่ง ในส่วนลักษณะอื่นๆเช่นการเสนอโทษที่เบากว่าเพื่อแลก กับคำรับสารภาพ (plea bargaining) หรือการลดข้อหา (Correctionnalisation Judiciaire) เพื่อประโยชน์ ในทางคดีอื่นๆ เช่นการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ทางการ หรือเพื่อให้สามารถรู้ถึงตัวผู้กระทำความผิดอื่นๆ หรือ ความตกลงรับสารภาพและผ่อนชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย (ชะลอการฟ้อง) อย่างที่เคยมีปรากฏว่าหลาย

กรณีทำในคดีที่เป็นความผิดอาญาไม่อุกฉกรรจ์ เช่น คดีขับรถประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ คดีทำร้ายร่างกายไม่เป็นอันตรายสาหัส เป็นต้น นั้นก่อนการรับสารภาพในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นพนักงานอัยการก็ควรมีความตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมในการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจทำความตกลงได้ว่ารัฐได้ประโยชน์จริงหรือไม่ การที่จะสามารถทำเป็นลายลักษณ์อักษรได้ก็จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรองชัดเจนให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร (เพราะเป็นการระงับการใช้วิธีในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก) และเพื่อรับรองความแน่นอนบังคับได้ของความตกลงนั้นและเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนั้น และหากมีคำถามว่าถึงแม้ในอนาคตหากมีกฎหมายกำหนดให้ความตกลงนี้ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ในกรณีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมหลีกเลี่ยงไม่ดำเนินการให้ความตกลงนี้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยปกปิดข้อตกลงนั้นให้ไม่ปรากฏในกระบวนการ จะบังคับการอย่างไร เห็นว่า การไม่กระทำดังกล่าวเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และหากมีการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมดังกล่าว ย่อมเป็นการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้นั้น และยังมีผลเป็นการป้องปรามมิให้เจ้าหน้าที่ผู้อื่นกระทำการดังกล่าว จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาที่มีอยู่สามารถรองรับกระบวนการทำความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรได้เป็นอย่างดี

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนั้นในแต่ละประเทศเรียกต่างกัน วิธีการและกระบวนการก็ต่างกัน ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดผลได้หลายอย่าง คือ ทำให้เกิดการตกลงที่จะกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน การถอนฟ้อง การต่อรองคำให้การ ซึ่งบางท่านเรียกว่าการต่อรองคำรับสารภาพ ซึ่งเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหรืออาจทำให้เกิดการลดข้อหาที่จะฟ้อง หรือการลงโทษสถานเบา และอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ล้วนทำได้ในขั้นตอนที่เรียกรวมๆว่าความตกลงทางอาญา ประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดแก่รัฐและผู้เสียหายหรือทั้งสองทาง ซึ่งวิธีการนี้เป็นหลักสากล และจากการศึกษาพบว่าควรนำเอาความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีในคดีอาญาที่ทำในทางปฏิบัติมานานแล้วนั้นมากำหนดรองรับให้เป็นไปตามกฎหมายมีการบันทึกความตกลงอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อสามารถทบทวน หรือสามารถตรวจสอบได้เพื่อให้มีผลบังคับใช้แน่นอน จะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ จำเลย ผู้เสียหาย และศาล ดังนั้น เพื่อความชัดเจนและตรวจสอบได้ โดยรวมความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีควรจะต้องมีแนวทางแก้ไข ดังนี้

6.1. ต้องมีกฎหมายรองรับความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีอาญาระหว่างพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ จำเลย และผู้เสียหาย

6.2. ความตกลงเกี่ยวกับรูปคดีทางอาญาจะต้องมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และควรมีกฎหมายให้ศาลรับรู้หรือรับรองถึงความมีอยู่ของบันทึกความตกลงนี้ ซึ่งพิสูจน์มาแล้วว่าได้ผลดีตามที่ปรากฏมาแล้วในประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

6.3. ต้องมีกฎหมายรองรับคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำความตกลงเกี่ยวกับรูปคดี ซึ่งได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความที่เกี่ยวข้องในคดี ทั้งฝ่ายโจทก์ร่วมและทนายฝ่ายจำเลย จำเลย และผู้เสียหายหรือผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องในคดีให้เขามั่นใจได้ว่าการทำความตกลงนั้นจะมีได้ก่อนปัญหาหรือมีการโต้แย้งในภายหลัง

กฎหมายที่รองรับตาม 6.1. - 6.3. ต้องเป็นกฎหมายที่มีค่าบังคับในระดับพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 มาตรา 26 และมาตรา 29 เพราะเป็นขั้นตอนกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล

อนึ่ง ความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีที่พนักงานอัยการหรือศาลควรจะได้รับรู้และตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมก่อนดำเนินการ คือ

1. การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน
2. การต่อรองคำให้การ(plea bargaining) เพื่อประโยชน์ทางคดี หรือเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย ในกรณีที่มีการเหยี่ยวาแก่ผู้เสียหาย
3. การลดข้อหาเพื่อแลกกับคำให้การรับสารภาพ
4. การปฏิบัติการอำพราง (Undercover Operation)และการล่อซื้อ(Sting Operation)
5. การชะลอฟ้อง

ตามข้อ 1-5 ที่เกิดขึ้นในชั้นสอบสวนนั้น ต้องมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเสนอพนักงานอัยการหรือศาลรับรองความถูกต้องเหมาะสม ก่อนดำเนินการหรือก่อนการปฏิบัติ

ความตกลงทางอาญาเกี่ยวกับรูปคดีนั้น หากมีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีกฎหมายรองรับ สามารถตรวจสอบและบังคับกันได้อย่างแท้จริงแล้วจะช่วยให้การพิจารณาคดีในขั้นตอนสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดีและการวินิจฉัยคดีอาญากระชั้นรัดกุมขึ้น เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

บรรณานุกรม

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ (2555) , การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ : ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ [The use of alternative justice processes in Public Prosecutor Level: A Comparative Study of Countries].กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ธงชัย โชตินุกูล (2562) ,การค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติการอำนาจในคดีอาญาเสพติดตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550. หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

น้ำแท้ มีบุญสร้าง (2554) , กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ [Comparative Criminal Justice System].กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.

สุรียฉาย พลวัน (2554), “แนวทางในการพัฒนาการดำเนินคดีอาญาเสพติดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550” วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.ปีที่ 2 (ฉบับที่ 2) : 52-61.

อุทัย อาทิวา (2565) , “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส [The prosecutor's discretion with Reducing the volume of cases going to court in France]” วารสารนิติวัชร์ [Nitivajra Journal].ปีที่ 1 (ฉบับที่ 1) : 147-165.